

Реалізація і захист прав у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, осіб, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї

Україна згідно з Конституцією України є суверенною і незалежною державою.

Суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав з порушенням визначеної процедури є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом.

Події, що відбулися в Україні вимагали здійснення нормативного врегулювання питань, що стосуються забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України

Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року яким законодавчо закріплено правовий статус тимчасово окупованої території України, яка є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України.

Зокрема, визначено тимчасово окупованою територією:

- сухопутну територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;
- внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;
- надра під вищезазначеними територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями.

Датою початку тимчасової окупації є 20 лютого 2014 року.

Статтею 1 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року встановлено, що тимчасово окупованими територіями у Донецькій та Луганській областях на день ухвалення цього Закону визнаються частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль, а саме:

- 1) сухопутна територія та її внутрішні води у межах окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей;
- 2) внутрішні морські води, прилеглі до сухопутної території, визначеної пунктом 1 цієї частини;
- 3) надра під територіями, визначеними пунктами 1 і 2 цієї частини, та повітряний простір над цими територіями.

Межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях, визначаються Президентом України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України.

Статтею 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» визначено, що державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.

Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків.

Встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Перелік населених пунктів у Донецькій та Луганських областях, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, а також перелік населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2014 року за №1085-р (з останніми змінами від 13 червня 2018 року).

Основою гуманітарної, соціальної та економічної політики держави Україна стосовно населення тимчасово окупованої території України є захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин.

Законодавчо унормовано спрощений порядок реалізації прав осіб які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися у сфері державної реєстрації актів цивільного стану.

Так, урахувуючи те, що свідоцтво про народження дитини яка народилася або свідоцтво про смерть особи, яка померла на тимчасово окупованій території України, мають бути отримані лише від легітимних органів влади, законодавством України нормативно оптимізовано процес отримання таких документів, передбачено можливість максимально уникнути незручностей та тривалих процедур, пов'язаних з необхідністю потрапити на підконтрольну територію.

Згідно з вимогами статті 317 Цивільного процесуального кодексу України заява про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, може бути подана батьками, родичами, їхніми представниками або іншими законними представниками дитини до будь-якого суду за межами такої території України незалежно від місця проживання заявника.

Заява про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, може бути подана родичами померлого або їхніми представниками до суду за межами такої території України.

При цьому, відповідно до вимог Закону України «Про судовий збір» заявники звільняються від сплати судового збору під час розгляду справ за заявами про встановлення фактів, що мають юридичне значення, поданих у зв'язку із тимчасовою окупацією території України.

Статтею 318 Цивільного процесуального кодексу України визначено, що у заяві повинно бути зазначено:

- 1) який факт заявник просить встановити та з якою метою;
- 2) причини неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують цей факт;
- 3) докази, що підтверджують факт.

До заяви додаються докази, що підтверджують викладені в заяві обставини, і довідка про неможливість відновлення втрачених документів. Такою довідкою може бути відмова відділу державної реєстрації актів цивільного стану у проведенні відповідної державної реєстрації.

Справи про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, розглядаються невідкладно з моменту надходження відповідної заяви до суду.

У рішенні про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, зокрема, мають бути зазначені встановлені судом дані про дату і місце народження особи, про її батьків.

Ухвалене судом рішення у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, підлягає негайному виконанню.

Копія судового рішення видається учасникам справи, негайно після проголошення такого рішення або невідкладно надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для державної реєстрації народження або смерті особи.

Державна реєстрація народження на підставі рішення суду про встановлення факту народження на тимчасово окупованій території України проводиться відділом державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення суду в день надходження копії такого рішення або будь-яким відділом державної реєстрації актів цивільного стану в день її пред'явлення заявником.

Державна реєстрація факту смерті, встановленого у судовому порядку, проводиться за заявою осіб, що були заявниками при розгляді судом справи, а також спадкоємців померлого при поданні рішення суду за місцем проживання заявника.

У разі направлення судом рішення про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України до відділу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення державна реєстрація смерті проводиться без звернення будь-якої особи.

За заявами громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України або переселилися з неї, державну реєстрацію актів цивільного стану за всіма видами, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання здійснюють відділи державної реєстрації актів цивільного стану за місцем звернення заявника.

Начальник Деснянського районного
у місті Києві відділу державної
реєстрації актів цивільного стану
Головного територіального управління
юстиції у місті Києві

К.А.Мінчук